

ותמהינן: וכי ניתן לומר "רצה, אינו כונסח",
ותינשא לשוק בלי חליצה?!

והרי היבמה, **הא אגודה ביה**, אגודה וקשורה
היא אל היבם בזיקת היבום! ואם כן, וכי
בכרי, בחינם, ללא שום מעשה שיתירנה,
תיפוק, תצא לשוק?

ולכן, מתקנת הגמרא את לשון הברייתא:

אלא אימא: יכול תחזור להיתרה הראשון,
רצה כונסה, רצה חולץ לה —

תלמוד לומר: "**ובמה יבא עליה**" — מצוה
לייבם אותה יותר מאשר לחלוץ לה!

ומוכיחה הגמרא מתחילת הברייתא, הנשנית
בתורת כהנים, כרבא, ולא כרבי יצחק בר
אבדימי:

אימא רישא של הברייתא בתורת כהנים:

כתיב [ויקרא ו] לגבי מצות הכהנים לאכול
את שיירי המנחה, לאחר שנקמצה המנחה:

"והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו".

וחזר הכתוב ואמר "קרא יתירא": "**מצות
תאכל**, במקום קדוש", כדי ללמדך שאכילת
הכהנים את שיירי המנחה אינה היתר או
זכות, אלא היא **מצוה**!

א-מ **שבתחלה**, קודם שהוקדשה המנחה, היא
היתה עליו **בכלל היתר**.

אך משהוקדשה המנחה, היא **נאסרה**
באכילה עד שתיקמץ, ויוקטר הקומץ.

וחזרה וחותרה לאכילה, משנקמצה והוקטר
קומצה.

יכול תחזור להיתרה הראשון, וכפי
שיתבאר.

תלמוד לומר: "**מצות תאכל**, במקום קדוש"
— **מצוה**!

ומדייקת הגמרא: **בשלמא לרבא**, דאמר, **הא
מני** ברייתא זו בשיטת מי היא אמורה? —
שיטת **רבנן היא**, ולדבריו קתני בה "מצוה"
[שהיא רק הקדמה לכתחילה], ולא "למצוה"
[שמשמעותה מצוה דוקא ולא היתר!], ניחא.

כי **הבא**, לגבי אכילת שיירי המנחה, הכי
קאמר:

"**מצות תאכל במקום קדוש**" — **מצוה**.

שבתחלה לפני שהוקדשה המנחה היא היתה
עליו **בכלל היתר**, רצה אוכלה, רצה אינו
אוכלה.

ובאמצע דברי הברייתא תמהה הגמרא: כיצד
אומרת הברייתא "רצה אוכלה, רצה אינו
אוכלה"?

וכי אפשר לומר את הצד ש"רצה אינו
אוכלה"?!?

והבתיב לגבי אכילת הקדשים, בחלק המגיע
לכהנים [שמות כט]:

"**ואכלו אותם אשר כופר בהם**", מלמד
הכתוב, **שהכהנים אוכלים** את הקרבן,
והבעלים של הקרבן, **מתכפרין** באכילת
הכהנים את קרבנם כפרה שלימה!

ואם כן, חייבים הכהנים לאכול את הקרבן,
ואת שיירי המנחה, כדי שתהיה כפרה
שלימה לבעלים המביאים אותה.

ואיך אמרת "רצה אינו אוכלה"?

אלא בהכרח, שכך אמר התנא בברייתא: **רצה** הכהן שעשה את עבודות המנחה לאכול אותה — **הוא עצמו אוכלה**.

ואם **רצה** — **כהן אחר אוכלה**!

תלמוד לומר: "**מצות תאכל במקום קדוש**" — **מצוה** על הכהן העובד את עבודות המנחה שהוא יאכלנה, יותר מאשר כהן אחר.

אלא לרב יצחק בר אבדימי, דאמר ברייתא זאת בשיטת אבא שאול היא, וגורסים בה "למצוה", לעיכובא, ולא "מצוה" לכתחילה, תיקשי:

הבא, באכילת שירי המנחה — **מאי "תרי גורני, איכא"?**

אלו שתי אפשרויות יש כאן, כמו ביבמה [למצוה ושלא למצוה], שתוכל לומר שבא התנא למעט מן הפסוק את הצד השני?

וכי תימא, שאומרת הברייתא שתי אפשרויות, **רצה** — **לתאבון אוכלה**, **רצה** — **אכילה גסה אוכלה**.

תלמוד לומר "מצות תאכל", ללמד שרק אכילה לתיאבון כשירה ולא אכילה גסה.

אי אפשר לומר כך.

כי **אכילה גסה** — מי האם שמה **אכילה**, עד שיצטרך הכתוב למעט אותה במיעוט מיוחד?

ועצם דין אכילה, כבר נלמד מהפסוק הראשון "ואכלו אהרן ובניו"!

והאמר **ריש לקיש**: **האוכל אכילה גסה**, שנפשו של אדם קצה בה, **ביום הכיפורים** —

פטור מעבירת "כל הנפש אשר לא תעונה". היות שאף אכילה גסה נקראת עינוי, כיון שהוא מזיק את עצמו באכילה שכזו.

וחזרת בה הגמרא, ומביאה שתי אפשרויות אחרות.

אלא, כך הן שתי האפשרויות בשיירי המנחה:

רצה — **מצוה אוכלה**, **רצה** — **חמץ אוכלה**.

תלמוד לומר "מצות תאכל", ולא חמץ!

ופרכינן: הרי דין זה, שאין אוכלים את המנחה אלא כשהיא אפויה מצה ולא חמץ, כבר ידענו מפסוק אחר.

והבתיב: [ויקרא ו] "**לא תאפה חמץ** — **חלקם נתתי אותה**".

ואמר ריש לקיש בדרש פסוק זה: המנחה עצמה לא תאפה חמץ, **ואפילו חלקם של הכהנים**, שיירי המנחה לאחר שנקמצה, גם היא **לא תאפה חמץ**!

ומכח פירכה זו, מביאה הגמרא שתי אפשרויות אחרות:

אלא, **רצה** — כשהיא אפויה מצה, **אוכלה**.

רצה — **חלוט** [חולטים את העיסה בתוך מים רותחים תחילה, ולאחר מכן אופים את העיסה החלוטה, מצה], **אוכלה**.

תלמוד לומר "מצות תאכל", ולא חלוט!

והוינן בה: **האי "חלוט"** — **היכי דמי**? כיצד אתה מחשיב את המצה הנאפית לאחר חליטה?

אי מצבה היא — הא מצבה היא:

וכיצד אתה ממעט חלוט מ"מצות תאכל"?

ואי חלוט לא מצבה היא, אין צורך בפסוק כדי למעטו.

שהרי "ואכלוה מצות" — אמר רחמנא בפרשת שמיני, ואין צורך ב"מצות תאכל" כדי למעט חלוט.

ומשנינן: לא. לעולם אימא לך חלוט — מצבה היא.

ולחכי תנא שנה ביה קרא גוסף, באכילת שיירי המנחה, "מצות תאכל" — לעכב! שאף על גב שיש להחשיב חלוט שנאפה כמו מצה שנאפתה בלי חליטה, בכל זאת בשיירי המנחה יש לאפות אותה בלי לחלוט אותה תחילה. [תוס']

ותמהה הגמרא: אלא "חלוט מצבה היא", דקאמרינן, שאמרנו בכרייתא שיש צורך בפסוק "מצות תאכל" כדי למעטו מאכילת שיירי מנחה — למאי הלכתא?! דהיינו, היכן נחשב חלוט למצה, עד שצריך הפסוק "מצות תאכל" למעטו, לומר שבשיירי מנחה הוא מצה שאינה ראויה?!

ומשנינן: מה שאמרנו שחלוט מצה היא, הכונה היא לומר, שאדם יוצא בה ידי חובתו באכילת מצה בפסח, אף על פי דחליטה לעיסה במים רותחים מעיקרא.

כיון דהדר אפיייה שחזר ואפאה אחרי חליטתה בתנור — "לחם עוני" קרינא ביה, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.

מתניתין

א. החולץ ליבמתו, לא הפסיד בכך את חלקו

בירושת אחיו המת, אלא הרי הוא כאחד מן האחים לנחלה.

ב. ואם יש שם אב — נכסים של אב. שהוא קודם בירושה לאחים.

ג. הכונס את יבמתו — זכה בנכסים של אחיו המת, והם שלו, אפילו גירשה למחר.

רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך, בין אם יבמה אחד האחים ובין אסלא יבמה, אם יש שם אב — נכסים הנופלים מירושת האח המת הם של אב בלבד, ולא של היבם.

גמרא

שנינו במשנה שהחולץ ליבמתו הרי הוא כאחד האחים לנחלה.

והוינן בה: פשיטא שלא הפסיד החולץ את חלקו!?

ומשנינן: סלקא דעתך אמינא, שחליצה במקום יבום קיימא, והרי הוא כאילו קנאה ושילחה, ונשקול החולץ כולחו נכסיו של אחיו המת, כמו מי שמייבם אותה.

קא משמע לך שהרי הוא כאחד האחים, ואינו נוטל את הכל.

ותמהינן: אי הכי, שחידוש המשנה הוא שאין החולץ זוכה בכל הנכסים, מדוע נקטה המשנה "הרי הוא כאחד מן האחים"?

והרי "אינו אלא כאחד מן האחים" מיבעי ליה למשנה לומר.

ואילו לשון המשנה משמע, שהחידוש הוא שיש לו בכלל זכיה כאחד מן האחים! ?

ומשום הקושיה הזאת אומרת הגמרא הסבר אחר:

אלא, סלקא דעתך אמינא, הואיל ואפסדה החולץ מיבוב, לקנסיה לחולץ שלא יירש את חלקו בנכסי המת.

קא משמע לן משנתנו שהחולץ אינו מפסיד את חלקו.

שנינו במשנתנו: **אם יש שם אב** — נכסים של אב.

דאמר מר [במסכת בבא בתרא קטו א] **האב קודם** בירושת בניו **לכל יוצאי ירכו.**

שנינו במשנתנו: **הכונם את יבמתו זכה** בנכסים של אחיו.

והוינן בה: **מאי טעמא?** והיינו, מנין לנו שהיבם זוכה מיד בכל הנכסים ולא האב, שהוא הקודם בירושה לכל יוצאי ירכו. ואולי זוכה האב בכל הנכסים, כדינו להיות קודם לכל יוצאי ירכו, ורק משמת האב יזכה היבם בכל הנכסים.

ומשנינן: [דברים כה] **"יקום על שם אחיו"** אמר רחמנא, ומשם למדנו את הדין שהיבם זוכה בנכסי האב המת.

כי בנחלה שעוברת אליו, הוא מקים את שם אחיו, שנחלתו נקראת על שמו, כאשר הוא מייבם את אשתו.

והרי קם שמו של המת בשעה שמיבם את אשתו, ולכן באותה שעה הוא זוכה גם בנחלתו.

שנינו במשנה: **רבי יהודה אומר:** בין כך ובין כך, אם יש שם אב, נכסים של אב.

אמר עולא: הלכה כרבי יהודה.

וכן אמר רבי יצחק נפחא: הלכה כרבי יהודה.

ואמר עולא, ואיתימא רבי יצחק נפחא: מאי **טעמא** דרבי יהודה האומר שהאב זוכה בנכסים?

והרי משעה שייבם האב את אשת המת קם שמו של המת, וצריכה נחלתו לעבור ליבם, שיש בכך משום הקמת שם המת אצל האב שייבם את אשתו?

משום **דכתיב** כתוב אחר, בפרשת יבום: [דברים כה] **"והיה הכבור אשר תלד"**.

ומלמד הכתוב הזה שדינו של היבם הוא **"כבכור"**: מה **בכור** האחים **אין** לו חלק בנכסי האב **בחיי האב, אף האי יבם נמי, אין** לו חלק בנכסים הראויים לירש על ידי האב [שבכל מקום הוא קודם לכל יוצאי ירכו] **בחיי האב.**

ולכן, לא זוכה היבם בנחלת המת, אלא במקום שאין אב.

שמא תאמר, כיון שקראה התורה ליבם **"בכור"**: **אי מה בכור נוטל פי שנים לאחר מיתת האב, אף האי יבם נמי נוטל פי שנים לאחר מיתת האב,** ויטול היבם את חלקו ואת חלק אחיו המת בנכסים שמוריש האב?

תשובתך: **מיד, האם "יקום על שם אביו" כתיב?**

הרי "יקום על שם אחיו" כתיב, ולא "על שם אביו"!

וכיון שירש האב את הנסים של המת, הרי מעתה, כשמת האב, אין הוא מוריש את נכסיו האח המת אלא את נכסיו שלו, ואין ליבם חלק בהם כדי להקים את שם אחיו במת בירושתם.

והוינן בה: לרבי יהודה, הסובר שאם האב קיים הוא היורש, ואז לא מתקיימת הקמת השם של המת על ידי העברת נחלתו ליבם, אימא נאמר שרק היבא דליבא אב דלשקול נחלה, כשאין אב הלוקח את הנחלה של המת לעצמו, אלא היא עוברת לאח המייבם, המקים לאחיו שם — רק אז תתקיים מצות יבום, היות שאז יש הקמת שם לאח המת, בהעברת נחלתו לאח המייבם.

אבל היבא דאיבא אב, [דלא] שקיל היבם נחלה — לא תתקיים מצות יבום!?

ומשינינן: מידי, האם יבום בנחלה שנוחל היבם את נכסיו המת תלה רחמנא?

אין זה כך!

אלא יבומי מיבמי, זו היא המצוה.

ואי איבא נחלה — שקולי, נוטל היבם את נכסיו המת.

ואי לא, אם היבם אינו נוחל, אלא האב — לא שקיל היבם.

יתיב רבי חנינא קרא קמיה דרבי ינאי, ויתיב וקאמר: הלכה כרבי יהודה.

אמר ליה רבי ינאי: פוק, צא, קרי קרייך לברא, וקרא את הקריאה שאמרת לפני

בחורף, ולא כאן, כי היא אינה נכונה, היות ואין הלכה כרבי יהודה.

תני תנא קמיה דרב נחמן: אין הלכה כרבי יהודה.

אמר ליה רב נחמן: אלא כמאן הלכה? — בהכרח, כרבנן!

ואם כן, משנתך שאתה שונה שאין הלכה כרבי יהודה פשיטא היא! שהרי יחיד ורבים — הלכה כרבים!?

אמר ליה זה ששנה את האימרה הזאת לפני רב נחמן: האם אפמייה, אסלק את האימרה הזאת ממשנתי שאני שונה, לפי שפשיטא היא!?

אמר ליה: לא. אל תסלק אותה ממשנתך!

כי משנה זו היא "משנה הצריכה". אלא, שאתה שינית את דבריה, ומחמת השינוי היא נהיתה ל"משנה שאינה צריכה". אך אם תתקנה, ותחזירה ללשון ששנו לך, היא תחזור להיות "משנה צריכה".

כי את — "הלכה כרבי יהודה" אתנייד, שנו לך!

ונמצא שהיא אימרה ["משנה"] שצריך לשנותה, שיש בה חידוש, שהלכה כיחיד.

ומוקשה הוא דאקשי לך, כיצד יתכן שהלכה כרבי יהודה, והרי הלכה כרבים ולא כיחיד!?

ואפכת, ושנית "אין הלכה כרבי יהודה".

ולמאי דאפכת — שפיר אפכת.

אבל משמתה החלוצה, הוא מותר באחותה. כמו שהוא מותר באחות אשתו לאחר מות אשתו.

ושאר **האחיז** — **מותרין** בכל קרובות החלוצה.

והיא, החלוצה — **אסורה באביו** של החולץ מן התורה, משום ערות "כלתו", שהרי היא אשת האח שמת, והיא אסורה על אביו באיסור כלתו גם משמת בעלה.

ואסורה אפילו **באבי אביו**.

[רש"י מסביר לפי ההוה אמינא של הגמרא, שמחדשת המשנה, שאף על פי שאם היא היתה אשתו הגמורה של החולץ היא לא היתה אסורה על אבי אביו מדין כלת בן בנו אלא רק מדין "שניות" [שהיא "שניה" לכלת בנו, האסורה מן התורה] —

בכל זאת, גזרו חכמים אפילו על החלוצה של בן בנו שתהיה אסורה לו.

אך למסקנת הגמרא, האיסור הוא איסור שניות שלא מחמת החולץ, אלא משום שהיא אשת אחיו המת, והיא אסורה על אבי אביו מחמת היותה כלת בן בנו, שהיא "שניה" לכלת בנו].

והיא אסורה **בבנו** של החולץ, מדרבנן, משום "אשת האב", שאם היתה נשואה לחולץ, הוא איסור תורה.

והיא אסורה אפילו **בבן בנו** של החולץ, אף על פי שאם היתה אשתו של החולץ היא לא היתה אסורה בו אלא מדברי סופרים, כי אשת אבי אביו אינה אלא "שניות".

ואסורה החלוצה **באחיו**, משום אשת אח, כאילו היתה נשואה לחולץ.

והיינו, שפיר עשית בכך שהפכת לה, היות ואין הלכה כרבי יהודה.

אך על אף שאתה צודק במה שגרם לך להפוך ולשנות את הגירסא, לא זו היא הגירסא הנכונה במשנה זו.

אלא, יש לך לשנותה כמו ששנו לך אותה, שהלכה כרבי יהודה, ולכן היא משנה הצריכה.

אך אנו לא סוברים שהלכה כאותה משנה, אלא הלכה כחכמים.

מתניתין

במשנה זו מתבארת תקנת חכמים, לאסור על יבם שחולץ ליבמתו, את קרובות חלוצתו, כאילו היתה החלוצה אשתו.

ובצורה דומה תיקנו על היבמה שנחלצה, שתהיה אסורה בקרובות החולץ, כאילו היה בעלה.

החולץ ליבמתו —

הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו!

מ-ב **הוא**, החולץ, **אסור** בקרובותיה, מדרבנן, בכל אותן הקרובות שבאשתו הן אסורות עליו מן התורה, באיסור עריות:

באמה, ובאם אמה, ובאם אביה.

ובבתה, ובבת בתה, ובבת בנה.

ובאחותה — בזמן שהיא, החלוצה עצמה **קיימת.**